

M. PETKEVIČIAUS KATEKIZMO (1598) DENOMINATYVINIAI VEIKSMAŽODŽIAI

Denominal Verbs in the Catechism of M. Petkevičius (1598)

ANŽELIKA SMETONIENĖ

Lietuvių kalbos institutas

El. paštas: anzelika.smetoniene@lki.lt

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0352-884X>

Mokslinių tyrimų kryptis: žodžių daryba.

<https://doi.org/10.35321/all92-08>

ANOTACIJA

Straipsnyje pristatomas 1598 m. išleisto M. Petkevičiaus katekizmo (PK) denominatyvinių priesaginių veiksmažodžių tyrimas. Šiame šaltinyje rastas 70 tokių veiksmažodžių, jie yra pasiskirstę po keturias denominatyvų kategorijas – padaromosios reikšmės, būsenos atitikimo, būsenos ir dalyvavimo reikšmės. Straipsnyje pristatomas PK denominatyvinių veiksmažodžių priesagų dažnumas, pamatinių žodžių bruožai, apskritai PK denominatyvų darybos tendencijos, akcentuojami sudėtingesni darybos interpretacijos atvejai.

ESMINIAI ŽODŽIAI: veiksmažodžiai, denominatyvai, darybos kategorija, priesaga.

ABSTRACT

The article presents a study of the denominal suffixal verbs in the Catechism of M. Petkevičius (PC) published in 1598. A total of 70 such verbs were found in this source, and they are divided into four categories of denominal verbs: factitive, similitive, stative and participatory meanings. The article presents the frequency of PC denominal suffixes, the features of the base words, and the general trends in the derivation of PC denominatives. The paper also focuses on the more complex cases of derivational interpretation.

KEYWORDS: denominal verbs, category of derivation, suffix.

ĮVADAS

Merkelio Petkevičiaus katekizmo (toliau – PK) kalba iki šiol tyrinėta negausiai. Pirmą kartą jis išsamiau nagrinėtas Jono Kruopo (1970), tačiau tai yra bendresnio pobūdžio pastabos. Daugiausia šiam katekizmui dėmesio skiriama kaip reformatų šaltiniui (Kužmina 2002;

Copyright © 2025 Anželika Smetonienė. Published by the [Institute of the Lithuanian Language](#). This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons Attribution Licence](#), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited. // Išleido [Lietuvių kalbos institutas](#). Šis straipsnis yra atviros prieigos, platinamas pagal „Creative Commons“ priskyrimo licencijos sąlygas, leidžiančias neribotai naudoti, platinti ir atkurti turinį bet kokioje laikmenoje, nurodant autorių ir šaltinį.

Received: / **Gauta:** 2024-08-01. **Accepted:** / **Priimta:** 2025-01-24.

Pociūtė–Abukevičienė 2005; Niedźwiedz 2008). Pastaruoju metu tiriama PK leksika, dažniausiai skolintinė (Smetonienė 2016; 2017; 2018; 2019a; 2019b), ir priesaginių veiksmažodžių daryba (Smetonienė 2021). Šiame straipsnyje dėmesys skiriamas denominatyviniams priesaginiams veiksmažodžiams, t. y. vediniams iš vardažodžių. Nors dabartinės lietuvių kalbos veiksmažodžių daryba yra tyrinėta, senosios raštijos priesaginiai veiksmažodžiai iki šiol nagrinėjami mažai, šioje srityje daugiausia yra rašę Jurgis Pakerys (2005; 2017; 2019; Arkadiev, Pakerys 2015) ir Dalia Pakalniškienė (2019).

D. Pakalniškienė (2019: 10) yra pabrėžusi, kad „įvairių chronologinių sluoksnių darybos kategorijų tyrimai yra aktualūs ir prasmingi kaip pasaulio pažinimo ir kategorizavimo, pasaulio „sutvarkymo“ ir atspindžio kalboje produktai“. Šio straipsnio tikslas – ištirti PK denominatyvinių priesaginių veiksmažodžių darybos kategorijas ir, jeigu tokių esama, išskirti PK ir dabartinės lietuvių kalbos šios srities skirtumus. Šiam tikslui pasiekti iš J. Kruopo sudaryto M. Petkevičiaus katekizmo žodynėlio ir 1939 m. išleisto fotografuotinio šio katekizmo leidimo išrinktos visos priesaginių veiksmažodžių formos ir jų vediniai, liudijantys veiksmažodžio bendratį, esamąjį ir būtąjį kartinį laiką. Veiksmažodžiai apibendrinti (atsiribojama nuo priešdėlinių vedinių, jeigu jų nepriešdėlinių veiksmažodžių formos yra reguliarios, tarp jų nėra esminio reikšmės skirtumo), suskirstyti į deverbatyvus ir denominatyvus. Iš viso PK rasta 70 denominatyvinių priesaginių veiksmažodžių. Kaip minėta, denominatyviniais priesaginiais veiksmažodžiais vadinami vediniai iš daiktavardžių, būdvardžių, įvardžių ir būdvardinės kilmėsrieveiksmių. Tradiciškai priesaginiai veiksmažodžiai, išlaikantys priesagą visuose kamieniuose, vadinami priesaginiais, o neišlaikantieji – mišriaisiais. Juos dar yra siūlyta atitinkamai vadinti priesaginiais lygiaskiemeniais ir nelygiaskiemeniais veiksmažodžiais (Pakerys 2002: 235–236). Būtent šie abu priesaginių veiksmažodžių morfologiniai tipai ir nagrinėjami šiame darbe. Šiame straipsnyje taikoma sinchroninė žodžių darybos analizė, jos pagrindiniai principai yra suformuluoti Vinco Urbučio (2009 [1978]). Pateikti PK denominatyviniai priesaginiai veiksmažodžiai formaliai ir semantiškai remiasi pamatiniais žodžiais, vedinį ir pamatinį žodį sieja aiški darybos motyvacija. Tais atvejais, kai darybinė motyvacija jau atrodo nutolusi, veiksmažodžiai į straipsnį neįtraukiami, nes jie laikomi sinchroniškai neskaidžiais. Nagrinėjant potencialius darinius ir jų pamatinius žodžius, atsižvelgta ir į papildomus darybos krypties nustatymo kriterijus (dažnumo, kiekybinį) (Urbutis 2009 [1978]: 101). Pagrindinės veiksmažodžio formos, spėjamos pagal dabartinės lietuvių kalbos ir veiksmažodžių darybos sistemą, bet nepaliudytos PK, rašomos laužtiniuose skliaustuose. Verta paminėti, kad dėl teksto glaustumo pateikiamos tik tos vedinių ir pamatinių žodžių reikšmės, kurios vartojamos PK. Kai kuriais atvejais, kad būtų aiškesnis vedinio ryšys su pateikiamu pamatiniu žodžiu, o ne su kitu formaliai galimu, pateikiama veiksmažodžio reikšmė.

Atskirai būtina paminėti ir skolinius, tiksliau, slavizmus, mat į juos įmanomas dvejojas požiūris. Kartais sudėtinga atskirti slavizmus ir lietuvių kalbos derivatus iš pasiskolintų vardažodžių, nes kai į lietuvių kalbą iš slavų kalbų yra perimtas veiksmažodis ir jo bendrašaknis vardažodis, gali kilti klausimas, ar darybinis ryšys gali būti užsimezgęs lietuvių kalboje, t. y.

į lietuvių kalbą pirmiausia galėjo būti pasiskolintas vardažodis, iš kurio su dariomis lietuviškomis priesagomis išvestas veiksmožodis. Dėl šios priežasties kartais akivaizdžiai skolinotos šaknies veiksmožodžiai yra laikomi lygiaverčiais lietuvių kalbos vadiniais iš pasiskolintų vardažodžių ir nenagrinėjama kitokia galimybė. Šiame straipsnyje laikomasi kitokios nuomonės. Nagrinėjant slaviškos šaknies veiksmožodžius pirmiausia buvo nustatyti formalieji morfologiniai sandai (priesagos skiriamos analogiškai pagal darybiškai skaidžiuosius lietuvių kalbos veiksmožodžius). Paprastai pasiskolinti iš slavų kalbų veiksmožodžiai turi analogijų slavų kalbose, atitinka slavizmų integravimo sistemą, t. y. perimant slavizmą veiksmožodį ir integruojant jį į lietuvių kalbą, išlaikomas priesagų atliepimas: lenkų, rytų slavų priesagų *-ować*, *-owamu* (*-owamь*, *-awamь*, *-ewamь*) veiksmožodžiai lietuvių kalboje turi priesagą *-avoti*; lietuvių kalbos veiksmožodžiai su *-yti*, *-ija*, *-ijo* atitinka slaviškuosius veiksmožodžius su priesagomis *-ić* (*-ycь*), *-umu* (*-ymu*), o su *-(i)oti*, *-(i)oja*, *-(i)ojo* – slavų kalbų veiksmožodžius su *-acь*, *-amu* (*-ayь*, *-amь*, *-ямь*). Lietuvių kalbos skoliniai veiksmožodžiai, jeigu kartu kalboje funkcionuoja ir bendrašaknis vardažodis, teoriškai gali būti laikomi darybiškai skaidžiais, tačiau pirmiausia būtina ieškoti potencialaus skolinio veiksmožodžio visiškų atitikmenų nagrinėjamo meto slavų kalbose. Vertinant lietuvių kalbos darybos galimybę, būtina atsižvelgti į galimo vadinio darybos kategoriją, kirčiavimą, abiejų žodžių – galimo vadinio ir galimo pamatinio žodžio – reikšmes, jų atėjimo į lietuvių kalbą chronologiją. Atlikus minėtą analizę skoliniams iš slavų kalbų, o ne lietuvių kalbos denominatyvams, buvo priskirti šie veiksmožodžiai: *blūdyti* (*vzbludit* PK 244,21), *[-ija]*, *[-ijo]*; *[bursavoti]*, *[-avoja]*, *-avojo* (*bursawoio* PK 121,4); *čestavoti* (*ciastawok* PK 5,9), *[-avoja]*, *[-avojo]*; *čystyti* (*apcistiti* PK 128,26), *[-ija]*, *[-ijo]*; *dėkavoti* (*dekawot* PK 231,17), *[-avoja]*, *-avojo* (*dekawoima* PK 183,21); *dūmoti* (*dumot* PK 42,4), *-oja* (*dumoia* PK 103,10), *-ojo* (*nudumoiau* PK 57,2); *gatavyti* (*prigarawitą* PK 111,26), *-ija* (*gatavi* PK 51,7), *-ijo* (*gatawiima* PK 205,15); *[gvoltavoti]*, *-avoja* (*gvoltawoiami* PK 191,13), *[-avojo]*; *hanbyti* (*honbit* PK 142,21), *[-ija]*, *[-ijo]*; *koroti* (*koros* PK 49,22), *[-oja]*, *[-ojo]*; *pakūtavoti* (*pakutawotumbim* PK 147,6), *[-avoja]*, *[-avojo]*; *pūstyti* (*pustiti* PK 73,2), *[-ija]*, *[-ijo]*; *rėdyti* (*rediti* PK 149,27), *[-o]*, *-ė* (*paredey* PK 142,10) ir dar daugelis kitų.

PETKEVIČIAUS KATEKIZMO DENOMINATYVŲ DARYBOS KATEGORIJOS

Veiksmožodžių priesagų, palyginti su daiktavardžių, yra žymiai mažiau, todėl tos pačios priesagos vadiniai gali priklausyti skirtingoms darybos kategorijoms. PK yra keturių darybos kategorijų denominatyvų: padaromosios reikšmės (sekventyvų), būsenos reikšmės (statyvų), būsenos atitikimo ir dalyvavimo reikšmės. Jie sudaryti su priesagomis *-(i)auti*, *-enti*, *-ėti*, *-inti*, *-yti*, *-(i)oti*, *-(i)uoti*. Daugiausia yra padaromosios reikšmės vadiniai.

1.1. Sekventyvai žymi aktyvų veiksmą, kuriuo kas nors sukuriamas. Bendroji kategorijos reikšmė yra 'daryti tai ar tokį, kas pasakyta pamatiniu žodžiu' (DLKG 1997 [1994]: 387). Padaromosios reikšmės veiksmožodžiai gali turėti įvairių reikšmės atspalvių, priklausančių nuo

pamatinio žodžio, pavyzdžiui, *kietinti* „daryti kietą“, *šlovini* „suteikti šlovę“. Šios darybos kategorijos priesaginių veiksmažodžių PK rasta 52, jie sudaryti su priesagomis:

- *-ėti, -i, -ėjo*: *žymėti* (*ižimet* PK 201,15), [*žymi*], [*-ėjo*] ‘daryti žymę, ženklinti’ LKŽ_e: *žymė* ‘išlikęs koks ženklas, pėdsakas; sutartinis dirbtinis daiktas ar vaizdinis ženklas, žymuo ir t. t.’ LKŽ_e;

- *-inti, -ina, -ino*: [*artinti*], *-ina* (*artiname* PK 183,10), [*-ino*] : *arti* ‘netoli (vietai žymėti)’ LKŽ_e; *bjauringi* (*neiszbiauringų* PK 209,6), *-ina* (*biaurina* PK 72,25), [*-ino*] : *bjaurus* ‘kuris prastos išvaizdos, negražus, nedailus, baisus, šlykštus’ LKŽ_e; *dauginti* (*dauginti* PK 116,10), [*-ina*], [*-ino*] : *daugus* ‘kuris didelio kiekio, gausus, apstus; dažnas’ LKŽ_e; *daugsinti* (*dausink* PK 118,8), [*-ina*], [*-ino*] : *daugsus* ‘daugus, gausus, apstus’ LKŽ_e; [*didinti*], [*-ina*], *-ino* (*padidinimu* PK 31,19) : *didis* ‘žymus savo apimtimi, stambus; subrendęs, suaugęs, vyresnio amžiaus, ir t. t.’ LKŽ_e; *drauginti* (*pridrauginti* PK 6,24), [*-ina*], [*-ino*] ‘jungti į draugę, bendrinti’ LKŽ_e: *draugė* ‘draugystė, draugavimas; bendruomenė, draugija; vienos kartos draugų būrys ir t. t.’ LKŽ_e; *drūtingi* (*drutinti* PK 79,6), [*-ina*], [*-ino*] : *drūtas* ‘storas; turintis daug jėgos, stiprus’ LKŽ_e; *gaivinti* (*gaywindamas* PK 75,15), *-ina* (*atgaywina* PK 14,18), *-ino* (*gaywinima* PK 116,14) : *gaivus* ‘gaivinamas, gajus, patvarus, stiprus, gyvas, linksmas, vikrus, mitrus’ LKŽ_e; *garbinti* (*garbink* PK 108,21), *-ina* (*garbina* PK 80,20), [*-ino*] : *garbė* ‘šlovė, pagarba; geras vardas’ LKŽ_e; *gausinti* (*gausindama* PK 113,4), [*-ina*], [*-ino*] : *gausus* ‘skalsus; apstus; derlingas; našus; turtingas, talpus’ LKŽ_e; *gėdinti* (*pagiedintas* PK 241,9), [*-ina*], [*-ino*] : *gėda* ‘negarbė, sarmata’ LKŽ_e; [*gražinti*], [*-ina*], *-ino* (*apgrazinay* PK 129,8) : *gražus* ‘dailus, darnaus sudėjimo; mielas’ LKŽ_e; [*gretinti*], *-ina* (*sugriatin* PK 238,4), [*-ino*] : *greta* ‘šalia, šalimais, grečium, arti vienas kito’ LKŽ_e; *kaltinti* (*kaltindami* PK 125,23), [*-ina*], [*-ino*] : *kaltas* ‘ką bloga padaręs, nusikaltęs, nusidėjęs, nusižengęs; vertas, nusipelnęs (bausmės)’ LKŽ_e; *kruvinti* (*sukruwintas* PK 164,6), [*-ina*], [*-ino*] : *kruvinas* ‘kraujuotas, sukruvintas, krauju aptekęs, pasruvęs; susijęs su kraujo praliejimu, galvažudiškas, kraugeriškas’ LKŽ_e; *liaupsinti* (*laupsins* PK 50,5), [*-ina*], [*-ino*] : *liaupsė* ‘garbė, pagyrimas’ LKŽ_e; *lyginti* (*ligink* PK 55,11), [*-ina*], [*-ino*] : *lygus* ‘be įdubimų ir iškilimų, plynas; be šakų, nešakotas ir t. t.’ LKŽ_e; *linksminti* (*linksminti* PK 144,5), [*-ina*], *-ino* (*palinksminay* PK 70,12) : *linksmas* ‘apimtas džiaugsmo, smagus; žadinantis gerą nuotaiką, džiuginantis ir t. t.’ LKŽ_e; *mažinti* (*mažintusi* PK 72,11), [*-ina*], [*-ino*] : *mažas* ‘kuris nedidelio ūgio, aukščio, nedidelių matmenų; nedaug amžiaus turintis, vaiko metų ir t. t.’ LKŽ_e; *minkštinti* (*iszminksztink* PK 23,23), [*-ina*], [*-ino*] : *minkštas* ‘pasiduodantis kito kūno spaudimui, lengvai įspaudžiamas; gležnas, lankstus, nestandus ir t. t.’ LKŽ_e; [*nartinti*], [*-ina*], *-ino* (*inartinom* PK 22,6) : *nartus* ‘apimtas didelio noro, užsidegimo, greitas, karštas, smarkus; greit įnirštantis, piktas’ LKŽ_e; *naujinti* (*atnawgink* PK 63,15), *-ina* (*naugini* PK 175,14), *-ino* (*atnauginima* PK 201,16) : *naujas* ‘neseniai atsiradęs, padarytas, įsigytas; dar nevertotas ar mažai tevertotas ir t. t.’ LKŽ_e; [*niekinti*], [*-ina*], *-ino* (*iszniekino* PK 120,24) : *niekas* ‘mažai naudingas, mažai reikalingas, prastas, menkos vertės daiktas’ LKŽ_e; [*piktinti*], *-ina* (*piktina* PK 204,25), [*-ino*] : *piktas* ‘kuris greit supyksta, vaidingo būdo; apimtas pykčio, supykęs, susierzinęs ir t. t.’ LKŽ_e; *platinti* (*paplatink* PK 179,23), [*-ina*], *-ino* (*paplatinimq* PK 252,2) : *platus* ‘didelis per skersį’ LKŽ_e; [*raminti*], *-ina* (*nusiramina* PK 66,23),

[-ino] : *ramus* ‘nejudantis ar vos judantis; nejudinamas; kuris lėto būdo, nesmarkus ir t. t.’ LKŽ_e; *savinti* (*pasawinta* PK 228,8) [-ina], -ino (*pasawinima* PK 238,11) : *savo* ‘nurodant daikto, dalyko, reikalo priklausymą, artumą bet kuriam iš trijų (ppr. veiksmą atliekančių) asmenų (kalbančiajam, klausančiajam arba asmeniui, apie kurį kalbama) ir t. t.’, *savas* ‘pačiam priklausantis, paties užaugintas, pagamintas, paties esantis, vartojamas; siejamas giminiškų, artimų santykių ir t. t.’ LKŽ_e; *sotinti* (*pasotinti* PK 121,18), [-ina], [-ino] : *sotus* ‘užtektinai privalgęs, prisisotinęs, priėdęs; kurio nedaug tereikia valgyti, maistingas, pasotinantis ir t. t.’ LKŽ_e; *stiprinti* (*stiprint* PK 251,18), -ina (*nusistiprina* PK 90,4), [-ino] : *stiprus* ‘turintis daug fizinės jėgos, tvirtas, pajėgus; turintis gerą sveikatą; sugebantis gerai funkcionuoti ir t. t.’ LKŽ_e; *sunkinti* (*apsunkinkim* PK 149,6), [-ina], [-ino] : *sunkus* ‘daug sveriantis; kuriam atlikti, įsigyti reikia daug jėgų, pastangų ir t. t.’ LKŽ_e; *sveikinti* (*sweykint* PK 146,19), [-ina], [-ino] : *sveikas* ‘sveikinimo, sveikatos linkėjimo žodis’ LKŽ_e; *šakninti* (*iszaknint* PK 31,10), [-ina], [-ino] : *šaknis* ‘augalo dalis, kuria jis įsitvirtina žemėje ir maitinasi; ko nors pradžia, pagrindas, šaltinis ir t. t.’ LKŽ_e; *šlovinti* (*paszławint* PK 40,8), -ina (*szlowin* PK 150,6), -ino (*paszlawinimą* PK 24,10) : *šlovė* ‘garbingas išgarsėjimas, visuomenės rodoma pagarba už didelius nuopelnus, darbą, talentą, didelę garbą; geras vardas, reputacija’ LKŽ_e; [šventinti], -ina (*paszwentina* PK 124,14), -ino (*paszwentinay* PK 72,9) : *šventas* ‘turintis labai kilnų garbingą tikslą; brangus širdžiai, keliantis didžią pagarbą ir t. t.’ LKŽ_e; *teisinti* (*nusiteisinti* PK 242,12), [-ina], [-ino] : *teisus* ‘kuris elgiasi dorai, laikosi moralės normų, nemeluoja, kuriuo galima pasitikėti, teisingas; atitinkantis tiesą, pagrįstas tiesa, moralės reikalavimais ir t. t.’ LKŽ_e; *tikrinti* (*nutikrintas* PK 246,22), [-ina], [-ino] : *tikras* ‘realus, apčiuopiamas, neapgaulingas; ir natūralus, grynas t. t.’ LKŽ_e; [tolinti], -ina (*attolin* PK 173,15), [-ino] : *toli* ‘atstu (vietai žymėti, kur kas yra, vyksta, darosi, atsitinka arba į kurią einama, judama, slenkama); žymi ilgą laiko tarpą, ilgai trunkantį, į praeitį ar ateitį nutolusį laiką ir t. t.’ LKŽ_e; *twirtinti* (*twirtinki* PK 119,4), [-ina], [-ino] : *twirtas* ‘atsparus ardančiam išorinių jėgų veikimui, patvarus; turintis daug fizinės jėgos, stiprus, pajėgus; turintis gerą sveikatą ir t. t.’ LKŽ_e; *valninti* (*walnink* PK 69,10), [-ina], -ino (*iszwalninay* PK 30,15) : *valnas* ‘nevaržomas, laisvas, nepriklausomas; neuždarytas, galintis laisvai judėti, turintis laisvę’ LKŽ_e; *žeminti* (*nužiamintą* PK 44,15), -ina (*nusiziamina* PK 163,18), [-ino] : *žemas* ‘turintis nedidelį vertikalų mastą, neaukštas; nesiekiantis įprasto lygio, slėnus ir t. t.’ LKŽ_e; [ženklinti], -ina (*žiankliname* PK 125,16), [-ino] : *ženklas* ‘buvusi ar atsiradusi žymė; dirbtinė daiktinė ar vaizdinė žymė, žymuo ir t. t.’ LKŽ_e;

- -yti, -ija, -ijo: [dalyti], -ija (*daliiesi* PK 7,24), -ijo (*daliimu* PK 220,21) : *dalis* ‘tam tikras viso daikto kiekis; kokio nors dalyko sudedamasis elementas ir t. t.’ LKŽ_e; *garbyti* (*nugarbysiu* PK 80,17), [-ija], [-ijo] : *garbė* ‘šlovė, pagarba; geras vardas’ LKŽ_e; *pečėtyti* (*pečietitumbim* PK 208,6), [-ija], [-ijo] : *pečėtis* ‘įrankis ženklui spausti; atspaustas arba išpaustas tuo įrankiu ženklas; antspaudas’ LKŽ_e; *stipryti* (*sustiprisiu* PK 194,16), [-ija], [-ijo] : *stiprus* ‘turintis daug fizinės jėgos, tvirtas, pajėgus; turintis gerą sveikatą; sugebantis gerai funkcionuoti ir t. t.’ LKŽ_e;

- -yti, -o, -ė: [mainyti], *maino* (*mayna* PK 48,20), *mainė* (*apmayne* PK 133,12) : *mainas* ‘mainymas, keitimas; permaina, pasikeitimas ir t. t.’ LKŽ_e; *ramyti* (*nuramis* PK 59,17),

[ramo], [ramė] : *ramus* ‘nejudantis ar vos judantis; nejudinamas; kuris lėto būdo, nesmarkus ir t. t.’ LKŽ_e;

- -oti, -oja, -ojo: *dovanoti* (*apdowanot* PK 38,20), -oja (*apdowanoie* PK 38,14), -ojo (*apdowanoio* PK 166,20) : *dovana* ‘dovanotas daiktas; auka ir t. t.’ LKŽ_e;

- -oti, -o, -ojo: *saugoti* (*saugoti* PK 37,15), [-o], -ojo (*sawgaia* PK 19,17) : *saugus* ‘apsaugotas nuo pavojų; atsargus ir t. t.’ LKŽ_e;

- -uoti, -uoja, -avo: *meluoti* (*meluota* PK 139,27), [-uoja], [-avo] : *melas* ‘neteisybė, melagystė’ LKŽ_e.

Daugiausia PK sekventyvų yra lygiaskiemieniai priesagos *-inti* vediniai. Būtent ši priesaga yra būdingiausia šiai kategorijai. Be to, dažniausiai šios kategorijos ir šios priesagos vedinių pamatiniai žodžiai yra būdvardžiai, tokiu atveju vedinių reikšmė visiškai atitinka bendrą darybos kategorijos reikšmę (DLKG 1997 [1994]: 387), pavyzdžiui, *linksminti* „daryti linksmą“, *platinti* „daryti platų“. Iš tipiškų būdvardinių sekventyvų atkreiptinas dėmesys į *krūvinti*, čia yra įvykusi haplologija (*krūvinas* > *krūvin-inti* > *krūv-inti*).

Iš daiktavardžių su priesaga *-inti* yra padaryta mažiau vedinių, jų reikšmės turi įvairesnių reikšmės atspalvių. Daiktavardinių priesagos *-inti* sekventyvų PK pamatiniai žodžiai dažniausiai yra abstraktai: *draugė*, *garbė*, *gėda*, *liaupsė*, *šlovė*. Tokių vedinių reikšmė turi ryškų suteikimo, sukėlimo reikšmės atspalvį, pavyzdžiui, *gėdinti* „sukelti gėdą“, *šlovinti* „suteikti šlovę“.

Likusių priesagos *-inti* sekventyvų reikšmės visiškai atitinka bendrąją kategorijos reikšmę (*ženklinti* „daryti ženklą“) arba turi ypatingesnių reikšmės atspalvių (*šakninti* „daryti, skatinti, kad augtų šaknys“).

Nors PK yra palyginti nedidelis šaltinis, jame yra paliudyti reti atvejai, kai sekventyvų su priesaga *-inti* pamatiniai žodžiai yrarieveksmiai ir įvardis: *arti*, *greta*, *toli* ir *savas*. Vedinių reikšmės visiškai atitinka bendrąją kategorijos reikšmę, pavyzdžiui, *artinti* „daryti, kad būtų arti“, *savinti* „daryti savo, savu“ (DLKG 1997 [1994]: 388).

Plačiau pakomentuoti vertėtų *-yti*, *-ija*, *-ijo* vedinius. Dauguma šios priesagos vedinių yra daiktavardiniai (LKG 1971: 261), tačiau, nors rečiau, pasitaiko ir kitokių pamatinių žodžių – būdvardžių. Apskritai tokios priesagos vedinių reikšmės yra beveik identiškos priesagos *-inti* vedinių reikšmėms. Lietuvių kalbos tarmėse ir senuosiuose lietuvių kalbos raštuose kartais šios dvi priesagos vartojamos paraleliai, tokių atvejų yra ir PK: *garbinti* / *garbyti*; *stiprinti* / *stipryti*. Dabartinėje lietuvių kalboje įsivyrąja variantas su *-inti* (pvz., *aušinti* / *aušyti*; *gesinti* / *gesyti* ir pan.). Taip pat čia verta atkreipti dėmesį į veiksmažodžius *valninti* ir *pečėtyti*. Kaip jau minėta, šiame straipsnyje laikomasi nuomonės, kad jeigu lietuvių kalboje akivaizdžiai skolinčios šaknies veiksmažodis šalia turi paliudytą skolinį vardažodį, t. y. potencialų pamatinį žodį, toks veiksmažodis nėra automatiškai laikomas lietuvių kalbos vediniu. Veiksmažodis *valninti* priskirtinas lietuvių kalbos hibridams dėl akivaizdžios priežasties – priesaga *-inti* neturi atitikmenų slavų kalbose, kitaip tariant, jis atitinka hibridų apibrėžimą: „Tai žodžiai, be savo, turintys ir kitų kalbų nekaitybinių morfemų. Hibridai paprastai atsiranda dėl kalkiavimo, skolinių perdirbimo arba per žodžių darybą, vartojant jau pasiskolintas morfemas“ (LKE 2008

[1999]: 207). Net jeigu čia įvyko minėtoji priesagų kaita ir *valninti* yra perdirbinys iš *valnyti* (šis veiksmažodis PK nepaliudytas), pirma, tradiciškai skolinių perdirbiniai laikomi hibridais, antra, po analizės nustatyta, kad ir veiksmažodis *valnyti* greičiausiai yra lietuvių kalbos vedinys iš skolinio *valnas* (< sen. rus. *вольный* ‘добровольный, совершаемый по собственному желанию; обладающий властью, правом поступать по собственной воле; свободный, не встречающий препятствий; свободный, независимый’ (SRJA III 17); rusėnų *вольный, волный* ‘вольны, स्वाбодны; не вінаваты, апраўданы; незалежны, непадудадны; дабравольны’ (HSBM IV 165); len. *wolny* ‘swobodny, niezalezny, nieograniczony; taki, z ktorego ktos moze swobodnie korzystac; posiadajacy wolnosć osobistą; itd.’ (SS X 292)). Veiksmažodis *pečėtyti* galėtų būti pasiskolintas iš slavų kalbų (iš rytų slavų), jeigu būtų atsižvelgiama vien į priesagą, tačiau atitinkamo amžiaus slavų kalbų žodynuose nerasta veiksmažodžių, kurie galėtų duoti būtent *pečėtyti* – rasti duomenys paremia tik daug kur paliudytą forma *pečėtavoti* (< sen. rus. *печатовати, печатывати* ‘прикреплять, прикладывать печать, запечатывать печатью, скрепив края документа; закрывать, запрещать пользоваться’ (SRJA XVII 36); rusėnų *печатовати, печатовать* ‘примацоўваць пячаць (да дакумента); апячатоваць; перан. завяршаць, закрываць; пацвярждаць’ (HSBM XXIV 284); plg. len. *pieczętować* ‘opatrywać pieczęcią’ (SPol XXIV 44)). Taigi, *pečėtyti* galėtų būti laikomas vediniu iš skolinio *pečėtis* (< sen. rus. *печать* ‘знак, символ, след, отпечаток чего-л.; прибор с выпуклыми знаками для оттискивания их на чем-л.; печать, печатка; тж. образно; ‘оттиск печати (печатки), обычно на кусочке воска, свинца, который привешивался, прикреплялся к документу; отпечаток’ (SRJA XVII 36); rusėnų *печать, печат, печать, печат* ‘(невеликий металлический або кам’яний предмет з вирізаним на ньому знаком для відбивання на воску, свинці і под. з метою підтвердження змісту документа) печатка, печать; (відбиток цього знака, зроблений на воску, свинці і под. і прикріплений шнуром до документа замість підпису) печать’ (SSM II 143).

Dauguma PK lygiaskiemenių sekventyvų yra tipiški lietuvių kalbos šios kategorijos vediniai, kiek neįprasti yra veiksmažodžiai *ramyti* ir *meluoti*. Pastarasis veiksmažodis išsiskiria savo pamatiniu žodžiu – DLKG minima, kad priesagų *-uoti, -uoja, -avo* padaromosios reikšmės vedinių pamatiniu žodžiu dažniausiai eina konkretieji daiktavardžiai (DLKG 1997 [1994]: 388), tačiau *meluoti, -uoja, -avo* yra išvestas iš abstrakto *melas*. Galbūt todėl jo reikšmė kiek nutolusi nuo bendrosios kategorijos reikšmės ir yra „sakyti melą“. Kitas veiksmažodis įdomesnis dėl savo formos. *Ramyti* dabartinėje lietuvių kalboje ir apskritai senuosiuose raštuose nėra dažnas, įprastesnis yra *raminti*, tačiau žinant, kad yra priesagų *-inti / -yti* paralelė, toks veiksmažodis yra visiškai tikėtinas, tačiau retas.

Iš šios grupės kiek išsiskiria nelygiaskiemeniai sekventyvai – jų yra žymiai mažiau. Dabartinėje lietuvių kalboje labai daug priesagos *-ėti* ir jos variantų veiksmažodžių jau nebesiejama su jokiais vardažodžiais, vis dėlto darybos opozicija tarp *žymėti* ir *žymė* yra ryški, todėl veiksmažodis priskirtas prie darybiškai skaidžių.

1.2. Būsenos vedinių, dar vadinamų statyvais, PK yra 12, jie žymi statišką neapibrėžtos trukmės būseną, susijusią su tuo, kas pasakyta pamatiniu žodžiu. Bendroji kategorijos reikšmė

gali būti paaiškinama kaip „būti tam, tokiam; jausti, turėti tai, kas pasakyta pamatiniu žodžiu“. Paprastai šios grupės vediniai sudaromi su visomis pagrindinėmis aštuoniomis vardažodinėmis priesaginėmis morfemomis (DLKG 1997 [1994]: 393). PK statyvų priesagų taip pat yra įvairių:

- -auti, -auja, -avo: [pateikauti], [-auja], -avo (*pateikawiman* PK 234,20) : *pateika* ‘palankumas, malonė ir t. t.’ LKŽ_e; *prieštarauti* (*priestarauti* PK 78,25), [-auja], [-avo] : *prieštara* ‘prieštaravimas, ginčas; sprendimas, kurio viena mintis paneigia kitą mintį, kontradikcija ir t. t.’ LKŽ_e; [reikalauti], -auja (*reykalauia* PK 205,25), [-avo] : *reikalas* ‘atliktinas darbas, uždavinys, interesas; būtinas dalykas, būtinumas, poreikis ir t. t.’ LKŽ_e; *rūstauti* (*ne rustaut* PK 220,19), [-auja], -avo (*apsirustawo* PK 195,8) : *rūstus* ‘piktas, žiaurus; šiurkštus, užgaulus ir t. t.’ LKŽ_e;
- -enti, -ena, -eno: *gyventi* (*giwenti* PK 71,2), [-ena], [-eno] : *gyvas* ‘turintis gyvybę, gyvenantis, nemiręs ir t. t.’ LKŽ_e;
- -ėti, -i, -ėja: *gailėti* (*gayleti* PK 71,11), *gaili* (*gaylis* PK 84,15) ir -ėja (*nesigayleia* PK 164,4), [-ėjo] : *gailus* ‘gailestingas; pasigailėjimo vertas, graudus, skurdus, verksmingas; liūdnas ir t. t.’ LKŽ_e; *gėdėtis* (*nesigededami* PK 82,21), [-isi], [-ėjosi] : *gėda* ‘negarbė, sarmata’ LKŽ_e; [norėti], *nori* (*nenorinti* PK 133,19), [-ėjo] : *noras* ‘vidinis traukimas ką daryti, ką gauti, turėti, save patenkinti; galia apsispręsti, valia ir t. t.’ LKŽ_e;
- -oti, -oja, -ojo: *abejoti* (*abeiotumbim* PK 25,6), -oja (*neabeioiam* PK 214,11), -ojo (*abeioimas* PK 246,13) : *abejas* ‘abejojimas’ LKŽ_e; *sieloti* (*ne sielok* PK 59,14), [-oja], [-ojo] : *siela* ‘vidinis psichinis žmogaus pasaulis, jo sąmonė, jausmai, išgyvenimai; religijoje – nemirtingas nematerialus žmogaus pradas, siejantis žmogų su Dievu; dvasia ir t. t.’ LKŽ_e;
- -uoti, -uoja, -avo: *sylvartuoti* (*ne silwartuok* PK 60,16), [-uoja], [-avo] : *sylvartas* ‘susikrimtimas, rūpestis, širdgėla’ LKŽ_e; *žaliuoti* (*žaluodams* PK 43,17), [-uoja], [-avo] : *žalias* ‘viena iš pagrindinių spektro spalvų, esanti tarp geltonos ir žydros; tokios spalvos kaip žolė’ LKŽ_e.

Iš 12 PK statyvų tik keturių pamatiniai žodžiai yra būdvardžiai: *rūstus*, *gyvas*, *gailus*, *žalias*, nors kaip tik statyvai dažniausiai daromi iš būdvardžių. Likusių statyvų pamatiniai žodžiai yra daiktavardžiai abstraktai. Vienas PK statyvas yra mišriojo tipo (*norėti*), dar vieno esamasis laikas PK įvairuoja – yra paliudyta ir nepriesaginė forma *gaili*, ir priesagine *gailėja*.

Veiksmažodis *žaliuoti*, kaip matyti, turi priesagą -uoti, o ši apskritai lietuvių kalboje yra labai dari ir būdinga beveik visoms denominatyvų kategorijoms. Jeigu *žaliuoti* ir *žalias* siejami darybiniu ryšiu, vedinio reikšmės gali būti dvi: „darytis žaliam“ ir „būti žaliam“. Ar vedinys yra mutatyvas, ar statyvas, galima daryti išvadą tik iš vedinio reikšmės, o ši atsiskleidžia tik iš konteksto: *Tas bus kaip medžias isodintas / ant pawersmiu wisad žaluodams / ir duos waysiu wisokuy ciesu* PK 43,17. Kaip matyti iš PK ištraukos, katekizme šis veiksmažodis vartojamas dažniausia reikšme ‘būti žaliam’ LKŽ_e, taigi, tai yra būsenos vedinys.

1.3. Mažiau nei statyvų yra būsenos atitikimo reikšmės kategorijos vedinių. Daugiausia būsenos atitikimo vedinių daroma iš daiktavardžių, bendroji kategorijos reikšmė yra „atlikti funkcijas to, dirbti tuo, elgtis taip, kas pasakyta pamatiniu žodžiu“ (DLKG 1997 [1994]: 391), veiksmažodžiai yra intranzityviniai. Dauguma PK būsenos atitikimo vediniai yra padaryti su

dariausia šios kategorijos priesaga *-(i)auti*: *karaliauti* (*karalaut* PK 113,10), *-auja* (*karalauient* PK 207,14), *[-avo]* : *karalius* ‘valdovo, monarcho titulas kai kuriuose kraštuose; tą titulą turintis asmuo ir t. t.’ LKŽ_e; *prarakauti* (*prarakauti* PK 160,18), *[-auja]*, *-avo* (*prarakawa* PK 178,3) : *prarakas* ‘ateities reiškinių skelbėjas; dangaus šventasis, Dievo pagalbininkas’ LKŽ_e; *tarnauti* (*tarnautumbim* PK 22,21), *-auja* (*tarnauia* PK 227,5), *[-avo]* : *tarnas* ‘samdomas namų darbininkas, atliekantis įvairius šeimininko nurodomus darbus, jam patarnaujantis; vergas’ LKŽ_e; *viešpatauti* (*wieszpataus* PK 85,17), *[-auja]*, *[-avo]* : *viešpats* ‘bet kokią valdžią turintis žmogus, valdovas; aukščiausioji visagalė esybė, Dievas ir t. t.’ LKŽ_e.

Keli iš minėtų atitikimo reikšmės vedinių yra padaryti iš skolinių *karalius* ir *prarakas*. *Karalius* yra senojo klando skolinys, jis atkeliavęs iš rytų slavų (plg. sen. rus. *король* ‘король, правитель’ (SRJA VII 338), rusėnų *король* ‘король, манарх’ (HSBM XVI 21). LKŽ prie jo nenurodoma svetima kilmė, tad bent jau LKŽ ir *karaliauti* nežymimas kaip hibridas, t. y. nevertotinas dabartinėje lietuvių kalboje, nors formaliai *karaliauti* nesiskiria nuo *prarakauti*. Pastarasis veiksmazodis priskiriamas prie hibridų, nes jo pamatinis žodis *prarakas* ‘pranašas’ į lietuvių kalbą atėjęs jau vėlesniais laikais (< sen. rus. *пророкъ* ‘предсказатель, предвестник’ (SRJA XX 207); rusėnų *пророкъ, пророк* ‘прарок, прадказальник’ (HSBM XXIX 213); len. *prorok* ‘człowiek posłany przez Boga, przemawiający w Jego imieniu i głoszący Jego wolę’ (SPol XXX 360)) ir *prarakauti* yra būsenos atitikimo vedinys, šiandien suvokiamas kaip tipiškas hibridas: jo priesaga neturi analogijų slavų kalbose ir neatitinka slavizmų integravimo sistemos (atsižvelgiant į slavų kalbų veiksmazodžius, dėsningai turėtų būti *-avoti*); jis turi pamatinį žodį skolinį, slavišką šaknį.

Vieno veiksmazodžio priskyrimas šiai kategorijai yra probleminis. Priesaga *-inti*, nors ir reta būsenos atitikimo kategorijai, bet vis dėlto galima, todėl ir veiksmazodis *auklinti* (*vzauklintu* PK 239,21), *[-ina]*, *[-ino]* galėtų jai priklausyti, pamatinis žodis būtų daiktavardis *auklė* ‘nešiotė, vaikų auklėtoja’ LKŽ_e. Tačiau DLKG rašoma, kad tokios priesagos būsenos atitikimo veiksmazodžiai yra intranzityviniai, o šiuo atveju veiksmazodis yra tranzityvinis.

1.4. Dalyvavimo reikšmės vedinių PK tėra 2: *kariauti* (*kariaut* PK 141,17), *[-iauja]*, *[-iavo]* : *karas* ‘susikrimtimas, rūpestis, širdgėla’ LKŽ_e; *pasnykauti* (*pasnikaudams* PK 88,26), *[-auja]*, *[-avo]* : *pasnykas* ‘susilaikymas nuo tam tikrų valgių (ppr. mėsos, seniau ir pieno) religijos nustatytomis dienomis’ LKŽ_e. Nors veiksmazodis *pasnykauti* yra hibridas, abu šios kategorijos žodžiai yra tipiški dalyvavimo reikšmės darybos kategorijos vediniai – jie turi priesagą *-(i)auti* (šios kategorijos veiksmazodžiai daromi tik su priesagomis *-(i)auti* ir *-(i)uoti*), jų pamatiniai žodžiai yra daiktavardžiai abstraktai.

Glaustai PK denominatyvų darybos kategorijos, jų pamatinių žodžių dažnumas ir priesagų produktyvumas pateikiami lentelėje (žr. lentelę).

Lentelė. PK denominatyvų darybos kategorijos: darybos pamato ir priesagų dažnumas

Darybos kategorija	Darybos pamatas	Priesagos
padaromosios reikšmės vediniai (51)	daiktavardis (1)	-ėti (1)
	būdvardis (29)	-inti (41)
	daiktavardis (8)	
	įvardis (1)	
	prieveiksmis (3)	
	daiktavardis (4)	-yti (6)
	būdvardis (2)	
	daiktavardis (1)	-oti (2)
	būdvardis (1)	
	daiktavardis (1)	-uoti (1)
būsenos vediniai (12)	daiktavardis (3)	-auti (4)
	būdvardis (1)	
	būdvardis (1)	-ena (1)
	daiktavardis (2)	-ėti (3)
	būdvardis (1)	
	daiktavardis (2)	-oti (2)
	būdvardis (1)	-uoti (2)
	daiktavardis (1)	
būsenos atitikimo reikšmės vediniai (5)	daiktavardis (4)	-(i)auti (4)
	daiktavardis (1)	-inti (1)
dalyvavimo reikšmės vediniai (2)	daiktavardis (2)	-(i)auti (2)

IŠVADOS

Daugiausia PK denominatyvinių priesaginių veiksmažodžių priklauso padaromosios reikšmės vedinių kategorijai. Jie sudaro net 73 proc. visų PK vardažodinių veiksmažodžių. Būsenos vediniai sudaro 17 proc. visų PK denominatyvų, būsenos atitikimo – 7 proc., o mažiausia PK vardažodinių vedinių veiksmažodžių kategorija yra dalyvavimo reikšmės – ji tesudaro 3 proc.

PK denominatyvai sudaryti beveik su visomis galimomis jų daryboje priesagomis: *-(i)auti*, *-enti*, *-ėti*, *-inti*, *-yti*, *-(i)oti*, *-(i)uoti*. Nėra tik priesagos *-inėti* vedinių. Palyginti nedideliame šaltinyje yra paliudyta priesagų *-inti* ir *-yti* paralelinių darinių: *garbinti* / *garbyti*, *stiprinti* / *stipryti*. Šių sekventyvų reikšmės yra identiškos. Priesagų *-inti* ir *-yti* konkurencija sekventyvų daryboje randama ir kituose XVI–XVII a. lietuvių kalbos raštuose. Dabartinėje bendrinėje lietuvių kalboje įsigalėja vediniai su *-inti*.

Beveik visi PK rasti denominatyvai veiksmažodžiai yra lygiaskiemeniai, mišriajam tipui priklauso tik 7 žodžiai: *žymėti*, *žymi*, *-ėjo*; *mainyti*, *maino*, *mainė*; *ramyti*, *ramo*, *ramė*; *saugoti*, *-o*, *-ojo*; *gailėti*, *gaili* ir *-ėja*, *-ėjo*; *norėti*, *nori*, *-ėjo*; *gėdėtis*, *-isi*, *-ėjosi*. Kai kurie iš šių veiksmažodžių tyrėjų jau nebelaikomi darybiškai skaidžiais.

Būdvardinių vedinių yra daugiau nei daiktavardinių – vedinių iš daiktavardžių yra 30, iš būdvardžių – 36. 3 veiksmažodžių pamatiniais žodžiais eina prieveiksmiai, 1 – įvardis. Kai kurios PK darybos kategorijos puikiai atspindi ir dabartinei lietuvių kalbai būdingas darybos tendencijas. Paprastai sekventyvų su priesaga *-inti* pamatiniai žodžiai yra būdvardžiai, PK iš 41 priesagos *-inti* padaromosios reikšmės veiksmažodžių 29 yra išvesti iš būdvardžių, tokių vedinių reikšmės visiškai atitinka bendrąją kategorijos reikšmę. Iš daiktavardžių su priesaga *-inti* yra padaryta žymiai mažiau sekventyvų ir jų reikšmės jau turi įvairesnių atspalvių. Daugiausia būsenos atitikimo vedinių šiandien daroma iš daiktavardžių, dariausia šios kategorijos priesaga yra *-(i)auti*, veiksmažodžiai vediniai yra intranzityviniai – beveik visi PK šios kategorijos veiksmažodžiai denominatyvai atitinka šiuos kriterijus. Kaip ir abu dalyvavimo reikšmės vediniai – abu šios kategorijos žodžiai turi priesagą *-(i)auti*, o šios kategorijos veiksmažodžiai daromi tik su priesagomis *-(i)auti* ir *-(i)uoti*, jų pamatiniai žodžiai yra daiktavardžiai abstraktai. Beje, net kai pamatinis žodis yra skolinys, darybos kategorijai ir jos taisyklėms tai įtakos neturi, pvz., galima palyginti *prarakauti* : *prarakas* ir *tarnauti* : *tarnas*: abu pamatiniai žodžiai yra daiktavardžiai, žymintys asmenis, kaip ir būdinga būsenos atitikimo kategorijai.

PK esama ir kiek retesnių atvejų arba bent jau tokių, kurie prieštarauja dabartinėms tendencijoms. Viena iš ryškesnių – statyvai daugiausia daromi iš būdvardžių, o iš 12 PK statyvų tik keturių pamatiniai žodžiai yra būdvardžiai. Dar galima paminėti *meluoti* atvejį – priesaga *-uoti* apskritai yra labai būdinga padaromosios reikšmės kategorijai, tačiau PK tėra vienas šios priesagos vedinys.

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

- Arkadiev Peter, Pakerys Jurgis 2015: Lithuanian morphological causatives: A corpus-based study. – *Voice and Argument Structure in Baltic*, ed. by A. Holvoet, N. Nau, Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins, 39–97.
- DLKG 1997 [1994]: *Dabartinės lietuvių kalbos gramatika* [Grammar of the Modern Lithuanian Language], red. V. Ambrazas, 3-iasis patais. leidimas, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- HSBM IV: *Historyčny slounik belaruskaj movy* [Historical Dictionary of the Belarusian Language] 4, red. A. M. Bulyka, Minsk: Navuka i technika, 1984.
- HSBM XVI: *Historyčny slounik belaruskaj movy* [Historical Dictionary of the Belarusian Language] 16, red. A. M. Bulyka, Minsk: Belaruskaja navuka, 1997.
- HSBM XXIV: *Historyčny slounik belaruskaj movy* [Historical Dictionary of the Belarusian Language] 24, red. A. M. Bulyka, Minsk: Belaruskaja navuka, 2005.
- HSBM XXIX: *Historyčny slounik belaruskaj movy* [Historical Dictionary of the Belarusian Language] 29, red. A. M. Bulyka, Minsk: Belaruskaja navuka, 2009.
- Kruopas Jonas 1970: 1598 m. Merkelio Petkevičiaus katekizmo leksika [Lexicon of the Catechism of Merkelis Petkevičius]. – *Lietuvių kalbotyros klausimai* 12, 83–154.
- Kuźmina Dariusz 2002: *Katechizmy w Rzeczypospolitej XVI i początku XVII wieku* [Catechisms in the Polish-Lithuanian Commonwealth in the 16th and Early 17th Centuries], Warszawa: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich.
- LKG 1971: *Lietuvių kalbos gramatika* [Lithuanian Grammar] 2, vyr. red. K. Ulvydas, Vilnius: Mintis.
- LKE 2008 [1999]: *Lietuvių kalbos enciklopedija* [Lithuanian Language Encyclopedia], sud. K. Morkūnas, red. V. Ambrazas, 2-asis patiksl. ir papild. leidimas, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- LKŽ_e: *Lietuvių kalbos žodynas* [Lithuanian Language Dictionary] (1–20, 1941–2002), el. variantas, redaktorių kolegija: G. Naktinienė (vyr. redaktorė), J. Paulauskas, R. Petrokienė, V. Vitkauskas, J. Zabarskaitė; programuotojai: E. Ožeraitis, V. Zinkevičius, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, atnaujinta versija, 2018. Prieiga internete: <http://www.lkz.lt>.
- Niedźwiedź Jakub 2008: Jan Kochanowski, poeta Litewski [Jan Kochanowski, Lithuanian Poet]. – *Acta historica universitatis Klaipedensis* 16, 179–187.
- Pakalniškienė Dalia 2019: 1759 metų „Ziwato“ denominatyviniai veiksmažodžiai [Denominative Verbs Attested to in the Old Lithuanian Text “Ziwatas” (1759)]. – *Res Humanitariae* 26, 8–36. DOI: <https://doi.org/10.15181/rh.v26i0.2044>.
- PK 1939: *1598 metų Merkelio Petkevičiaus katekizmas* [The 1598 Catechism of Merkel Petkevičius], par. J. Balčikonis. Kaunas: Knygų leidimo komisija.

- Pakerys Jurgis 2002: Dėl lietuvių kalbos mišriųjų veiksmažodžių kamienų santykių ir darybos [On Lithuanian Mixed Type Verbs: Stem Relations and Derivation]. – *Baltistica* 37(2), 233–244. DOI: <http://dx.doi.org/10.15388/baltistica.37.2.697>.
- Pakerys Jurgis 2005: *XVI a. Mažosios Lietuvos spaudinių mišriųjų ir priesaginių veiksmažodžių daryba*: daktaro disertacija [Formation of Mixed and Suffixed Verbs in 16th Century Lithuanian Minor Prints: Doctoral Dissertation], Vilnius: Vilniaus universitetas.
- Pakerys Jurgis 2017: On the development of past habitual from iterative in Lithuanian. – *Baltistica* 52(2), 295–323. DOI: <http://dx.doi.org/10.15388/baltistica.52.2.2324>.
- Pakerys Jurgis 2019: Periphrastic causative constructions in 16th–17th century Lithuanian. – *Baltistica* 54(2), 287–315. DOI: <http://dx.doi.org/10.15388/baltistica.54.2.2342>.
- Pociūtė-Abukevičienė Dainora 2005: Psalmės Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės giesmynuose. XVI a.: nuo Nesvyžiaus katekizmo iki lietuviškųjų Merkelio Petkevičiaus vertimų [Psalms from the Grand Duchy of Lithuania Hymnbooks. 16th Century: From the Nesvyžius Catechism to Merkelis Petkevičius' Lithuanian Translations]. – *Literatūra* 47(1), 29–43. DOI: <https://doi.org/10.15388/Litera.2005.1.8148>.
- Smetonienė Anželika 2016: Veiksmažodiniai daiktavardžiai abstraktai su priesaga *-imas / -ymas* M. Petkevičiaus katekizme (1598): jų daryba ir vertimas [Verbal Nouns Abstracts with the suffix *-imas / -ymas* in the Catechism of M. Petkevičius (1598): The Formation and Translation]. – *Lietuvių kalba* 10, [1–13]. DOI: <https://doi.org/10.15388/LK.2016.22589>.
- Smetonienė Anželika 2017: M. Petkevičiaus katekizmo (1598) skoliniai: neaiškos kilmės slavizmai [Borrowings from Petkevičius' Catechism (1598): Slavicisms of Unclear Origin]. – *Lietuvių kalba* 11, [1–34]. DOI: <https://doi.org/10.15388/LK.2017.22545>.
- Smetonienė Anželika 2018: M. Petkevičiaus katekizmo (1598) absoliutieji sinonimai kitų XVI–XVII a. lietuvių kalbos raštų fone [Absolute Synonyms in the Catechism of Petkevičius in the Ontext of Other Lithuanian Writings of the 16th–17th Centuries]. – *Acta Linguistica Lithuanica* 79, 235–252.
- Smetonienė Anželika 2019a: Patterns of morphological integration of Slavic loan nouns in Petkevičius' Catechism (1598) as an indication of their origin and chronology. – *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej* 54, [1–30]. DOI: <https://doi.org/10.11649/sfps.1766>.
- Smetonienė Anželika 2019b: PK slaviškos šaknies veiksmažodžiai: skoliniai ir probleminiai atvejai [PC Slavic Root Verbs: Loanwords and Problem Cases]. – *Lietuvių kalba* 13, [1–12]. DOI: <https://doi.org/10.15388/LK.2019.22479>.
- Smetonienė Anželika 2021: M. Petkevičiaus katekizmo (1598) deverbatyvai [Deverbatives in the Catechism of M. Petkevičius (1598)]. – *Acta Linguistica Lithuanica* 84, 50–66. DOI: <https://doi.org/10.35321/all84-03>.

- SPol XXIV: *Słownik polszczyzny XVI wieku* [Dictionary of the 16th Century Polish Language] 24, red. M. R. Mayenowa, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, Łódź: Instytut badań literackich, 1996.
- SPol XXX: *Słownik polszczyzny XVI wieku* [Dictionary of the 16th Century Polish Language] 30, red. F. Papłowski, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, Łódź: Instytut badań literackich, 2002.
- SRJA III: *Slovar russkogo jazyka XI–XVII vv.* [Dictionary of the XI–XVII Centuries Russian Language] 3, g. red. S. G. Barchudarov, Moskva: Nauka, 1976.
- SRJA VII: *Slovar russkogo jazyka XI–XVII vv.* [Dictionary of the XI–XVII Centuries Russian Language] 7, g. red. F. P. Filin, Moskva: Nauka, 1980.
- SRJA XVII: *Slovar russkogo jazyka XI–XVII vv.* [Dictionary of the XI–XVII Centuries Russian Language] 17, g. red. G. A. Bogatova, Moskva: Nauka, 1991.
- SRJA XX: *Slovar russkogo jazyka XI–XVII vv.* [Dictionary of the XI–XVII Centuries Russian Language] 20, g. red. G. A. Bogatova, Moskva: Nauka, 1995.
- SS X: *Słownik staropolski* [Old Polish Dictionary] 10, red. S. Urbańczyk, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, Łódź: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1990.
- SSM II: *Slovyk staroukrajinskoji movy XIV–XV st.* [Dictionary of the Old Ukrainian Language of the 14th–15th Centuries] 2, red. L. L. Gumecka, I. M. Kernyckij, Kyjiv: Naukova dumka, 1978.
- Urbutis Vincas 2009 [1978]: *Žodžių darybos teorija* [Theory of Word Formation], Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.

Denominal Verbs in the Catechism of M. Petkevičius (1598)

SUMMARY

The language of Merkel Petkevičius' Catechism (hereafter – PC), published in 1598, has been little studied in comparison with other sources of the 16th–17th centuries. Moreover, although the derivation of verbs in the present-day Lithuanian language has recently been studied more extensively, the suffixal verbs of the old scripts have not yet received sufficient attention. This article aims to investigate the denominal categories of PC suffixal verbs and, if they are present, to identify the differences between PC and the present-day Lithuanian in this area. For this purpose, all the forms of suffixal verbs and their derivatives, which are indicative of the basic forms of the verb, have been selected from the dictionary of M. Petkevičius' Catechism compiled by J. Kruopas, as well as from the photostatic edition of the Catechism published in 1939. In total, 70 denominal suffixal verbs selected after derivational analysis are examined in this article. The PC verbs presented here are formally

and semantically grounded on the base words, with a clear derivational motivation linking the derivative and the base word. In cases where the derivational motivation already seems to be remote, the verbs have been excluded from the article as they are synchronically indivisible. The analysis revealed that as many as 73 % of all PC verbs are denominal verbs of the factitive meaning. The PC also reveals a variety of denominal suffixes, with only one of the characteristic suffixes of this group of words not attested in the PC. The number of adjectival derivatives is slightly higher than the number of noun derivatives – 30 from nouns and 37 from adjectives. In a relatively short source, five verbs were found whose base words are adverbs and one is a pronoun. In general, the PC derivational categories reflect well the derivational tendencies of the present-day Lithuanian language, with a few exceptions.